

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-254-1-36>

РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Нині поняття невизначеності є найактуальнішим і найбільш впливовим явищем, що визначає процес розвитку нашого суспільства. Ставлення до невизначеності неоднозначне, а іноді і діаметрально протилежне. Безперечно, невизначеність становить загрозу національній економіці, проте потрапляючи в непередбачувані умови продукуються найновітніші та найкреативніші варіанти вирішення складних економічних проблем, таких як врівноваження економічної ситуації, вдосконалення виробництва тощо.

Україна є однією з держав, яка після проголошення незалежності і до сьогодні майже весь час формується і розвивається в умовах невизначеності. Перший етап – повна перебудова економіки, був викликаний необхідністю впровадження ринкових відносин. Ці події спричинили важку економічну кризу. По суті, етап трансформації ще не є повністю завершеним і вимагає адекватного реагування з боку держави. Та найважливішою причиною проблем економічного розвитку України є перебування у стані «довготривалої невизначеності». Країна, не розв'язавши одні проблеми, потрапляє в інші, які накладаються на попередні і формують замкнене коло. І поки країна від однієї невизначеності переходить до іншої, вона втрачає цінний час для формування стратегічного майбутнього.

Російська агресія проти України ще більше загострила стан невизначеності ще 8 років назад. Нинішнє повномасштабне військове вторгнення стало шокним для економіки в поставило ряд раніше не бачених і непрогнозованих питань: яких руйнацій ще зазнає економіка?, скільки жертв людських ще понесе Україна?, як зміниться купівельна спроможність населення? як відбуватиметься відбудова деокупованих територій?... Та найголовніше, що усі найактуальніші питання сьогодні пронизані найважчим станом для будь-якої системи – станом невизначеності, спричиненим поєднанням двох чинників: потребою ухвалювати швидкі рішення і браком необхідної інформації. Разом з цим,

в умовах воєнного вторгнення, виникнення невизначеності супроводжується появою страху, який ускладнює ухвалення рішення у доленосних ситуаціях. «Страх небезпеки жахає нас у десять тисяч разів більше, ніж сама небезпека, коли вона стоїть перед очима. І тягар страху для нас набагато важчий, ніж зло, якого ми боїмось» (Дефо Д. Пригоди Робінзона Крузо).

Разом із станом невизначеності, Україна має ряд проблем пов'язаних із існуванням тіньової економіки. Так за розрахунками Мінекономіки рівень тіньової економіки у січні-вересні 2021 року становив 31% від обсягу офіційного ВВП. І одним із першочергових завдань, в ряді з іншими, має постати проблема подолання чинників, що стримують процеси детінізації економіки України. Так експерти рейтингу економічної свободи (Economic Freedom Index 2021), що формується Heritage Foundation, визнали рівень захисту прав власності в Україні недостатньо ефективним, оцінивши його на рівні 48,5 балів (за 100 можливих). Згідно з Міжнародним індексом прав власності (International Property Rights Index) 2021 незначним було покращення позиції країни за рівнем піратства у сфері авторського права (на 1 пункт до 88 місця серед 129 країн). Водночас незадовільною залишається ситуація із захистом патентів (57 місце), простотою доступу до позик (103 місце) та сприйняттям захисту інтелектуальної власності (107 місце відповідно). Отже, нагальним є питання підвищення рівня захисту прав інтелектуальної власності. Разом з цим, за результатами рейтингу економічної свободи (Economic Freedom Index 2021) експерти зробили висновок про необхідність реформування судової системи з метою поліпшення її ефективності та оцінили її поточний стан на рівні 41,1 балів (зі 100 можливих) із погіршенням позиції України на 1,1 балів порівняно з попереднім рейтингом.

Ще один невтішний висновок, який отримали експерти рейтингу «Індекс сприйняття корупції 2021». Рівень корупції в Україні оцінено у 32 бали, що на 1 бал менше ніж у рейтингу 2020 року (за шкалою від 0 до 100, де 0 означає найвищий рівень корупції відповідно до сприйняття респондентів, а 100 – найнижчий). Це відповідає 122 місцю серед 180 країн, які увійшли до рейтингу (117 місце серед 180 країн у рейтингу 2020 року). Окремою значущою проблемою для України є наявність територій, непідконтрольних Уряду, утворених у ході збройної агресії та, як наслідок, зростання «потенційних можливостей» для застосування схем контрабанди товарами [1].

Разом з цим, Україна має потужний потенціал. Основними складниками цього потенціалу є висока концентрація найродючіших земель у світі (понад 65% земельного покриття країни), висока кваліфікація, потужний індустріальний і науково-технічний потенціал, висококваліфіковані кадри. Сучасний розвиток економіки України свідчить про те, що Україна має невиснажливі ресурси. За видобутком кам'яного вугілля, залізної і марганцевої руд, виробництвом сталі, сірчаної кислоти, мінеральних добрив, електроенергії, цементу, зерна, вирощуванням цукрових буряків, соняшнику та картоплі країна входить в першу десятку найбільших виробників світу. Всього економіка України налічує близько 300 різних галузей. На вересень 2022 року є чинними 36 угод з 31 країною, 18 з яких – на міжурядовому рівні [2]. Україна є членом 79 міжнародних компаній, організацій та ініціатив. Перебування в них – норма для сучасної держави. Це набір стандартів, інформації, банків даних, необхідний для усвідомлення країни як члена міжнародного співтовариства. Це механізми для комунікації зі світом. Європейський Союз укріплює свої позиції як головний торговельний партнер України. За результатами 2021 року питома вага торгівлі товарами та послугами з ЄС склала 39,2% від загального обсягу торгівлі України (у 2020 році – 38,8%) [3].

Вважаємо, що в розрізі проблем сьогодення, першочерговими мають стати питання припинення бойових дій, повернення непідконтрольних територій, викорінення тіньової економіки як такої, відновлення і повне перезавантаження економіки України. Так у липні на конференції в Лугано Україна представила потужний та всеохоплюючий план відновлення країни. Реалізація цієї стратегії розрахована на 10 років і вона отримала схвальні оцінки та підтримку від міжнародних партнерів. Україна поставила перед собою амбітну, втім цілком реалістичну мету: до 2032 року здійснити стрибок від перехідної (транзитної) економіки до економіки, що розвивається. Для залучення в українську економіку іноземних інвесторів вже створено унікальну електронну платформу Advantage Ukraine, на якій зібрано понад 500 інвестпроектів та можливостей у 10-ти галузях економіки [4].

Україна сьогодні в прямому сенсі виборює своє право на побудову відкритого демократичного суспільства з європейським рівнем життя, вже сьогодні акумулюються творчі та інтелектуальні сили нації, які створюють якісно новий суспільно-психологічний клімат, що сприяє соціально-економічним новаціям. Неймовірна згуртованість, яку

демонструє сьогодні Україна і є необхідною умовою для розвитку економіки та піднесення її на більш високий рівень розвитку.

Література:

1. Тіньова економіка. Аналітична записка департаменту стратегічного планування та макроекономічного прогнозування міністерства економіки України (відділ з питань економічної безпеки, детінізації економіки та статистики), лютий, 2022.

2. Перелік міжнародних договорів у сфері технічного регулювання, укладених з країнами-торговельними партнерами України (на січень 2020 року): веб-сайт міністерства економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua> (дата звернення: 25.10.2022).

3. Бюлетень поточного стану торговельних відносин між Україною та ЄС: веб-сайт міністерства економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua> (дата звернення: 28.10.2022).

4. Інвестиції в Україну та відновлення економіки: веб-сайт. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=62bfd716-8665-4a4c-9e2d-6325-ba53b3c8&title=InvestitsiiVUkrainuTaVidnovlenniaEkonomiki> (дата звернення: 28.10.2022).